

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**מנגנון קביעת הריבית בחוקים להסדרת
הלוואות חוץ-בנקאיות
– סקירה משווה –**

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: גלעד נוה, עו"ד

אישור: עו"ד הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ב בחשוון תשע"א

20 באוקטובר 2010

תמצית

מסמך זה מוגש לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת במסגרת הדיונים בהצעת חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות (תיקון מס' 3), התש"ע-2010 (להלן: **הצעת החוק**).¹

חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג-1993 (להלן: **החוק**) הוא דבר החקיקה המרכזי במדינת ישראל המסדיר את תחום ההלוואות החוץ-בנקאיות בשוק הלא מוסדי, והוא נחקק כדי להגן על הלווים בשוק זה. אחד המנגנונים בחוק הוא הגבלה של הריבית המרבית שאפשר לגבות בהלוואות חוץ-בנקאיות. הריבית המרבית נקבעת על-ידי הצמדת ערכה לעלות הכוללת הממוצעת של האשראי הלא צמוד שניתן לציבור.²

בהצעת החוק הוצע כי במקום הצמדה לשיעור האמור, תוצמד המגבלה על הריבית לאשראי בחשבונות עובר ושב. לפי הצעת החוק, הרכב סל האשראי הלא צמוד שניתן לציבור השתנה בשנים האחרונות ועמו השתנו שיעורי הריבית הנקובים, כך שאין הם משקפים עוד את הסיכון במתן הלוואות בשוק החוץ-בנקאי; השיעור החדש יבטא באופן מדויק יותר את הסיכון הקיים בשוק החוץ-בנקאי. כמו כן, המפקח על הבנקים יוסמך לעדכן את השיעור האמור במידת הצורך.

מסמך זה מציג סקירה משווה של תחום הסדרת שוק ההלוואות החוץ-בנקאיות בכמה מדינות בעולם, והוא מתמקד במנגנוני מגבלת הריבית המרבית באותן מדינות, אם יש כאלה. יצוין כי בניגוד למצב המשפטי בישראל, ברוב המדינות שנסקרו אין הסדרה ייחודית לשוק ההלוואות החוץ-בנקאיות, ועל כן בחלק מן המקרים תוצג ההסדרה הכללית של שוק האשראי, אשר רלוונטית גם לשוק החוץ-בנקאי.

מהסקירה עולה שיש מודלים מגוונים להסדרת הלוואות ומגבלות ריבית בהסכמים מסוג זה ברחבי העולם, וחלקם שונים במידה ניכרת מהמודל הקיים במדינת ישראל. מודלים אלה נבדלים זה מזה בקביעת ההסדרה ובעיגונה, בנקודות המבט הכלכליות שהביאו לחקיקת הסדרים אלו ובמטרות שלשמן נקבעו.³

- **ברוב המדינות שנסקרו נמצא שיש הסדרה כלשהי של מגבלות ריבית. רק במעט מהן נמצא שאין כל הסדרה בנושא זה.** במדינות שיש בהן הסדרה, היא מעוגנת בדרך כלל באחת משתי דרכים: **הסדרה מפורשת בחקיקה; הסדרה המותירה לבתי-המשפט שיקול דעת בנושא הריבית.**

- **בכמה מהמדינות שנסקרו, נמצא כי ההסדרה היא הסדרה קוגנטית (הסדרה כופה, שאי-אפשר להתנות עליה תנאים נוספים); במדינות אחרות ההסדרה היתה הסדרה דיספוזיטיבית (הסדרה שאינה כופה, ואשר מתירה לצדדים חופש לקבוע ולעצב כרצונם את הסכם ההלוואה).** כמו כן, **בחלק מהמדינות שנסקרו נמצאו מודלים משולבים (הסדרה קוגנטית ודיספוזיטיבית),**

¹ להרחבה בנושא ההשפעות הכלכליות, ראו מרכז המחקר והמידע של הכנסת, תיאור וניתוח קביעת הריבית המרבית בהלוואות חוץ-בנקאיות, כתב יהודה תמר, אוקטובר 2010.

² **ממוצע משוקלל של עלות האשראי בחו"ד** (חשבון חוזר דביטורי, שהוא חשבון עו"ש עסקי עם מסגרת אשראי) **ושל עלות האשראי לזמן קצוב במגזר הלא צמוד במטבע ישראלי; החישוב הוא על סמך נתוני שבעת הבנקים הגדולים. העלות מחושבת במונחים אפקטיביים שנתיים, וכוללת הכנסה מריבית ומעמלות הקצאת אשראי.** להרחבה ראו אתר האינטרנט של בנק ישראל <http://www.bankisrael.gov.il>, כניסה אחרונה: 1 ביולי 2010.

³ בהקשר זה ראוי להדגיש כי החוקים בתחום זה ברחבי העולם נועדו להתמודד גם עם בעיות ייחודיות לכל אחת ואחת מהמדינות, לנוכח מבנה הכלכלה שלהן, ועם הבעיות והכשלים הייחודיים בשווקים שבהם חוקים אלה חלים.

המחייבים את הצדדים להסכם רק בחלק מהמקרים (בדרך כלל בעסקאות בסכומים נמוכים או בעסקאות שיש בהן אינטרס חזק להגן על הצרכן), ואילו ביתר המקרים מוצע הסדר שאפשר להתנות עליו תנאים נוספים או שאין חובה לפעול על-פי הסדר כלשהו.

- **נמצא כי חלק מהמדינות שיש בהן הסדרה של התחום קובעות הסדרים כלליים, וחלק מהמדינות נוקטות הסדרות מסוימות לסוגים שונים של הסכמי הלוואה.**

במדינות שבהן ההסדרה כללית, כל סוגי הסכמי הלוואה (ולעתים גם כל סוגי ההסכמים המבוססים על חיוב כספי) נכללים בהסדרה זו ומגבלותיה חלות עליהם. לעומת זאת, במדינות שבהן ההסדרה פרטנית, ההתייחסות היא לסוגים של עסקאות הלוואה על-פי סכומיהן, הבטוחות הניתנות בהן, מהות העסקה ועוד. על-פי סיווג העסקאות נקבעות המגבלות על הריבית המרבית הנגבית בהן.

- במדינות הנסקרות נמצא מגוון רחב מאוד של מנגנונים לחישוב מגבלות ריבית מרבית: **בחלק מן המדינות שנסקרו קובעות בהסדרה מגבלות ריבית קשיחות** – כלומר, מגבלות הקובעות ערך מרבי קבוע שאי-אפשר לעלות עליו. במדינות אחרות שנסקרו, **מגבלות הריבית מבוססות (בדומה לישראל) על נוסחה המוצמדת למדדים כלכליים שונים (ריבית הניכיון, ריבית הפריים, תשואה על אגרות חוב ממשלתיות ועוד), וברוב המקרים ההצמדה היא למדדים שמפרסם הבנק המרכזי**. כמו כן, בחלק מהמדינות שאין בהן מגבלות ריבית בחקיקה בחרו בתי-המשפט לקבוע כללי-אצבע לחישוב ריבית מרבית, ואלה מבוססים על הצמדה לריביות הנהוגות בשוק, על-פי סוג הלוואה המסוימת המובאת בפניהם.

1. מבוא - המצב החוקי בארץ⁴

כאמור, החוק המסדיר תחום זה בישראל הוא חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג–1993. נוסף על חוק זה יש כמה חוקים המסדירים היבטים מסוימים של תחום הלוואות החוץ-בנקאיות הלא מוסדיות.⁵

מטרתו המרכזית של החוק היא לאפשר למי שאינם יכולים לקבל הלוואות במסגרות בנקאיות ללוות כסף בשוק חוץ-בנקאי מוסדר. ההסדרה נועדה, בין היתר, למנוע ניצול לרעה של הבדלי כוח ופערים ביכולת המיקוח בין המלווה והלווה, ולפיכך יש בה דגש בהגנה על הלווה.⁶

הנוסח הסופי של חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, שהתקבל בשנת 1993, שיקף פשרות שונות ורבות שנעשו עקב המחלוקות והלחצים שליוו את החקיקה.⁷

---

⁴ חלק זה מבוסס, בין היתר, על המקורות האלה: אמיר בכר, "לקראת חקיקתו של חוק חוזה הלוואה", הפרקליט נ, 2 (התש"ע), עמ' 581–629; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הלוואות חוץ-בנקאיות – הסדרה ואמצעי פיקוח, כתב אליעזר שוורץ, 14 בפברואר 2007, באתר האינטרנט: <http://www.knesset.gov.il/committees/heb/material/data/H19-06-mm.doc>, 2007-08-09, כניסה אחרונה: 1 ביולי 2010 (להלן: **מסמך בנושא הלוואות חוץ-בנקאיות**).

⁵ למשל חוק החוזים האחידים, התשמ"ג–1982, חוק הגנת הצרכן, התשמ"א–1981, וחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א–1961.

⁶ ראו הצעת חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג–1993; כמו כן ראו ע"א 9044/04 מיסטר מאני ישראל בע"מ נ' יצחק צוניאשוילי, תק-על 2007(2), 5430, 5433 (2007).

⁷ מחלוקות אלו נוצרו בין קבוצות בעלי העניין בחקיקה (לווים, מלווים, חברות הנותנות שירותי הלוואות ועוד), ובין מי שטענו כי מדובר בהתערבות (ורגולציה) מיותרת בשווקים חופשיים. ראוי לציין כי גם הקביעה בנושא סכום הלוואה המרבי

- בחוק קבועות כמה הוראות המחילות חובות על המלווה, כדי להגן על הלווה מפני ניצול בלתי סביר. נקבע כי מלווה שעיסוקו במתן הלוואות מחויב לערוך חוזה בכתב ובו גילוי של כל פרטי ההלוואה (סכום ההלוואה, אופן התשלום, שיעור הריבית ועוד), הצעדים שהלווה רשאי לנקוט, איסורים המוטלים על המלווה ועוד.

- הגבלת שיעור הריבית: מנגנון מרכזי זה נקבע בחוק לשם הגנה על הלווה, כדי למנוע גביית ריבית קצוצה.⁹ כאמור לעיל, החוק מגדיר את השיעורים המרביים של הריבית והתשלומים בגין ההלוואה כדלקמן:

- **העלות הממשית של האשראי** – עלות זו היא הריבית האפקטיבית על ההלוואה. כלומר, היחס בין כל התשלומים והתוספות שהלווה נדרש לשלם למלווה ובין הסכום המקורי שקיבל מהמלווה.

על-פי החוק, שיעור העלות הממשית של האשראי לא יהיה גדול משיעור עלות האשראי המרבי – שהוא פי 2.25 משיעור העלות הכוללת הממוצעת לאשראי הלא צמוד הניתן לציבור, שבנק ישראל מפרסם בכל חודש.¹⁰

- **ריבית פיגורים** (הסכום המשולם בגין פיגור בהחזר ההלוואה) – על-פי החוק ריבית הפיגורים לא תהיה גדולה, בחישוב שנתי, מחמישית העלות הממשית.

- על תחולת החוק קבועים סייגים אחדים, ובהם שהגבלת הריבית תחול רק על הלוואות בסכום של עד 1,000,000 ש"ח ועל הלוואות שלא חל עליהן צו לעניין שיעור הריבית מתוקף חוק הריבית, התשי"ז-1957 (צו אשר מסמך את שר האוצר לקבוע שיעורי ריבית מרביים להלוואות שונות).

- מעבר להוראות אלה קבועות בחוק סמכויות והסמכות המסורות לגופים אחדים: בנק ישראל מוסמך לקבוע את שיעור הריבית שתהיה בסיס לחישובי הריבית שבחוק; בתי-המשפט וראש ההוצאה לפועל מוסמכים לבטל או לשנות את תנאי הלוואה אם הם אינם תואמים את האמור בחוק.

כאמור לעיל, בהצעת החוק עלתה הטענה כי השיעור הנוכחי אינו מייצג את הסיכון הקיים בשוק, ועל כן יש לשנות את ההצמדה הקבועה בחוק כך שהמגבלה תוצמד לאשראי בחשבונות עובר ושב, והמפקח על הבנקים יוסמך לעדכן שיעור זה.

שההגבלות החלות בחוק יחולו עליו שיקפה פשרה (סכום זה עודכן במהלך השנים ואינו עומד עוד על הסכום המקורי שנקבע בעת חקיקת החוק).

⁸ להרחבה ראו המסמך בנושא הלוואות חוץ-בנקאיות (לעיל, הערה 4).

⁹ סעיפים 5 ו-6 לחוק.

¹⁰ כאמור, ממוצע משוקלל של עלות האשראי בחח"ד ושל עלות האשראי לזמן קצוב במגזר הלא צמוד במטבע ישראלי; להרחבה ראו אתר האינטרנט של בנק ישראל <http://www.bankisrael.gov.il>, כניסה אחרונה: 1 ביולי 2010.

2. סקירה משווה

כאמור, חלק זה מתמקד בשתי שאלות עיקריות: (א) כיצד מתקיימת ברחבי העולם ההסדרה של שוק ההלוואות החוץ-בנקאיות? (ב) האם יש הגבלה על הריבית המרבית המותרת (בין שהיא קבועה כהגבלה כללית ובין שהיא מתייחסת במיוחד להלוואות חוץ-בנקאיות)?

מן הסקירה המשווה עולה כי ברוב מדינות העולם קבועים מנגנונים שיכולים לשמש להגנה על לווים, ולעתים גם להגבלת הריבית המרבית.¹¹ בחלק מהמדינות שיש בהן הגנה כזאת המנגנונים תקפים לכל סוגי ההלוואות ונחקקו מנקודת מבט כללית ורחבה של הגנה על זכויות צרכניות; בחלק מהמדינות ההתייחסות היא רק לכמה סוגים של הלוואות (למשל, הלוואות פרטיות ב"שוק האפור"), ובהתאם לסוג ההלוואה.

מן הסקירה עולה כי הגבלת הריבית נעשית במגוון אמצעים,¹² וכי יש שתי גישות מרכזיות בנושא זה:

1. **קביעת הריבית המרבית המותרת בידי בתי-המשפט:** גישה זו מבקשת להותיר חופש רב ושיקול דעת לבתי-המשפט. אם ההלוואה "בעייתית", בתי-המשפט רשאים להתערב ולשנות את תנאי ההלוואה מטעמים שונים (בין מכוח הסמכה מפורשת בחוק ובין מכוח סמכותם הכללית). כלומר, כמו בנוגע לסוגיות חוזיות אחרות, לבית-המשפט שיקול דעת לקבוע את הריבית המותרת בנסיבות המקרה.

2. **קביעת הריבית המרבית המותרת בחוק:** על-פי גישה זו, ראוי להסדיר את הסוגיה בחוק בלי להזדקק לפסיקת בית-משפט בכל מקרה של עוול. הריבית המרבית המותרת קבועה בחוק, בין שיעור נוקשה וקבוע ובין באמצעות נוסחה. על-פי רוב, שיעור הריבית לעניין הלוואות חוץ-בנקאיות גבוה יותר משיעור הריבית המקובל בהלוואות בנקאיות.

בחלק ניכר מהמדינות שבהן קבועה מגבלה על-פי חוק, יש בחוק פירוט של סוגים של הסכמי הלוואה (למשל, הלוואות לצרכים אישיים והלוואות לצרכים מסחריים), ושל מגבלות על הריבית החלות בכל סוג של הסכם.

מעבר לכך, ברוב המדינות הנסקרות יש ברובדי החקיקה הצרכנית מכלול של זכויות והגנות נלוות לטובתם של צרכנים. המנגנון המרכזי שנעשה בו שימוש בהקשר זה הוא מנגנון חובת הגילוי, המחייב מלווים לגלות מידע בדבר הרכיבים המרכזיים של ההלוואה (שיעור הריבית, סך העמלות והתשלומים המוטלים על הלווה ועוד). כמו כן, בחלק מהמדינות יש מערך פיקוח שנועד לבחון ולהסדיר את הפעילות בשוק (בין היתר באמצעות רישוי של עוסקים בהלוואות).

---

¹¹ יוער כי בחלק מהמדינות יש הסדרה ייחודית לסוגים מסוימים של הלוואות, למשל הלוואות בשוק המיקרו-אשראי לעסקים קטנים (הלוואות בסכומים נמוכים המיועדות לעתים קרובות לעסקים קטנים או לזימים המעוניינים לפתוח עסקים מסוג זה). מסמך זה לא יעסוק באופן ישיר בהסדרה של כל אחד מהשוקים האמורים, אלא, כאמור לעיל, בסוגיה הרחבה יותר של הסדרת השוק החוץ-בנקאי בכללותו ומנגנוני מגבלת הריבית הקיימים במדינות שונות. להרחבה בנושא שוק המיקרו-אשראי, ראו לדוגמה European Commission, The Regulation of Microcredit in Europe, April 2007.

¹² ראו לעניין זה גם המסמך בנושא הלוואות חוץ-בנקאיות (לעיל, הערה 4), שמתואר בו המצב שעמד בפני הרשויות הישראליות בעת קביעת החוק במדינת ישראל.

2.1. בריטניה¹³

בבריטניה אין כיום הגבלה ישירה על הריבית המרבית המותרת בעסקאות הלוואה (בניגוד למצב המשפטי בעבר), אולם יש הסדרה כללית של התחום, לרבות רישוי (כתנאי לפעילותם של נותני הלוואות), פיקוח ומגבלות כלליות (ובין היתר מעורבות שיפוטית) על מי שפועלים בשוק הלוואות.

הקו המנחה את ההסדרה המשפטית של שוק הלוואות (ושוק האשראי והחיובים בכללותו) הוא ההסתמכות על כוחות השוק והתפיסה שקביעת מגבלות על שיעור הריבית היא דבר שלילי. בין היתר, הטענה היא כי קביעת מגבלות ישירות על הריבית תוביל לביטול שוקי האשראי הפועלים בקרב אוכלוסיות חלשות, וכך תגרום להחרפת העוני באוכלוסיות אלה ולפנייה לשוקי אשראי בלתי חוקיים ("שוק שחור").¹⁴ למרות תפיסה זו, יש בחקיקה הקיימת הסמכה כללית לבתי-המשפט להתערב בהסכמים שאינם הוגנים.

מעבר לכך, לבריטניה היסטוריה רבת-שנים של חקיקה צרכנית שנועדה להסדיר חוזי הלוואה מסוגים שונים. חקיקה זו עוגנה במגוון מקורות סטוטוריים, ונכללות בה הוראות פרטניות בדבר הסכמי אשראי ובכללם הסכמי הלוואה מסוגים שונים.¹⁵ בעבר היו בחקיקה זו מגבלות ישירות על הריבית המרבית, אך כאמור לעיל, הן הוסרו במהלך השנים, לאור התפיסה המסתמכת על כוחות השוק.¹⁶

חוק האשראי הצרכני משנת 1974¹⁷

חוק האשראי הצרכני הוא תולדה של דיונים ציבוריים נרחבים, ובהם דיוני ועדת קרות'ר (Crowther),¹⁸ שהובילו לביטול החקיקה שקדמה לחוק זה. החוק החדש איחד חלקים ניכרים מהחקיקה הקודמת וביטל את החוקים הנותרים בקובעו מסגרת מרכזית חדשה אחת, שמושם בה דגש בהסדרה "רכה" של שוק האשראי (ובתוכו שוק הלוואות).

---

¹³ חלק זה מבוסס, בין היתר, על המקורות האלה: משרד הסחר ההוגן בבריטניה (Office of Fair Trading), <http://www.of.gov.uk>, כניסה אחרונה: 25 בספטמבר 2010;

NEF, Doorstep Robbery: Why the UK Needs a Fair Lending Law, 2009;

DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries, July 2004;

Personal Finance Research Centre, Illegal Lending in the UK, 2006;

Policis, Transact National Conference 2008, Interest rate ceilings and responsible lending – an international perspective, 2008, available at: http://www.transact.org.uk/core/core_picker/download.asp?id=554, last entry 15.7.2010.

¹⁴ NEF, Doorstep Robbery: Why the UK Needs a Fair Lending Law, 2009, pp. 2–5, 12–13.

¹⁵ בלי למנות את כל החקיקה, להלן החוקים הנוגעים להיבטים שונים של שוק האשראי הצרכני, ובכלל זה לחוזי הלוואה מסוגים שונים: Bills of Sales Act 1854, Bills of Sales Act 1878, Bills of Sales Act (1878) Amendment Act 1882, Moneylenders Act 1900, Companies Act 1967, Hire-Purchase and Small Debt (Scotland) Act 1932, Hire-Purchase Act 1938, Hire-Purchase Act 1954, Hire-Purchase Act 1964.

¹⁶ לדוגמה, עוד בשנת 1660 נחקק חוק שקבע כי שיעור הריבית המותרת בבריטניה הוא 6% (במקום 8%, כפי שהיה נהוג לפני כן). ראו "Charles II, 1660: An Act for restraining the taking of Excessive Usury", *Statutes of the Realm*, vol. 5: 1628–80 (1819), pp. 236–237.

¹⁷ Consumer Credit Act of 1974, available at:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1974/pdf/ukpga_19740039_en.pdf, last entry 25.9.2010.

¹⁸ ועדה בראשותו של הלורד ג'ופרי קרות'ר (Geoffrey Crowther), שפעלה חמש שנים ועסקה בבחינה כלכלית, סוציולוגית ומשפטית של מצב שוק האשראי בבריטניה, עד לפרסום דוח סופי מטעמה בשנת 1971. ועדה זו קבעה, בין היתר, כי החקיקה דאז היתה מסורבלת ולא מספיקה; לכן קבעה עקרונות יסוד, ואלה הפכו עם השנים ליסודות חוק האשראי הצרכני משנת 1974.

ההסדרה ה"רכה" נקבעה לנוכח התפיסה שיש להסתמך על כוחות השוק, ולפיכך הוראות החוק נוטות להעדיף פיקוח כללי מצד הרשויות על שוק האשראי על פני התערבות ישירה בפעילות עצמה. כתוצאה מכך, הפעילות בשוק האשראי מתנהלת כמעט ללא כל התערבות שלטונית (למעט תנאי הרישוי, חובות הגילוי והטיפול במקרים שונים של הפרת תנאי רשיון או חובות המוטלות מכוח החוק). בהקשר זה יוער כי בחוק נעשה שימוש במונח "אשראי" כמונח כללי, המתאר סוגי עסקאות המבוססות על החזרי חוב וריבית, וכי בהגדרת המונח נכללות במפורש גם עסקאות הלוואה.¹⁹

במהלך השנים נעשו בחקיקה כמה תיקונים ועדכונים, ובהם הוספת חוק האשראי הצרכני משנת 2006²⁰ ודירקטיבת האיחוד האירופי בדבר הסכמי אשראי צרכניים,²¹ שהגדילו במידה ניכרת את סמכויות הפיקוח של הרשויות ואת חובות הגילוי המוטלות על המלווים בשוק:

- פיקוח: משרד הסחר ההוגן (Office of Fair Trading) יהיה אחראי להנפקת רשימות למבקשים להפעיל עסק למתן אשראי, להפעלת מרשם של מקבלי רשיון, לניהול המרשם, לשלילת רשימות, לפיקוח על פעילותם של גורמים שהונפק להם רשיון ועוד.²²

- חובות גילוי: החוק קובע הוראות בדבר חובות הגילוי המוטלות על המתקשרים בעסקאות אשראי מסוגים שונים, ובפרט חובות הגילוי בדבר הריבית השנתית, העמלות ויתר ההוצאות הנדרשות מהלווה. כמו כן, קבועות בחוק הוראות בדבר ענישה במקרים שבהם לא היה גילוי כנדרש.

- התערבות בתי-המשפט בהסכמים שאינם הוגנים: חלק 9 של החוק קובע כמה מנגנוני פיקוח שיפוטיים (judicial control) המאפשרים לבתי-המשפט להתערב בעסקה, לבטלה או לשנות חלקים ממנה, ובכלל זה את שיעור הריבית.²³

בין היתר, בתי-המשפט מוסמכים להתערב במקרים שבהם עסקה מוגדרת "סחטנית" (extortionate).²⁴ בעסקה מסוג זה דרישות התשלום בהסכם מציינות סכומים "מופקעים באופן חריג" (grossly exorbitant) או הדרישות חורגות מהכללים הרגילים של סחר הוגן (ordinary principles of fair dealing).²⁵

כדי לקבוע קביעות אלה רשאי בית-המשפט, על-פי שיקול דעתו, להתייחס לנסיבות שבהן נכרתה העסקה, למאפייני הצדדים לעסקה (גיל, ניסיון קודם ועוד) ולשיעור הריבית שנקבע ביחס לשיעור הריבית בשוק הרלוונטי.

¹⁹ Article 9, Consumer Credit Act of 1974.

²⁰ Consumer Credit Act of 2006, available at: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/14/pdfs/ukpga_20060014_en.pdf, last entry 25.9.2010.

²¹ BIS, Regulations Implementing the consumer Credit Directive – Quick Start Guide, August 2010, available at: www.bis.gov.uk/assets/biscore/consumer-issues/docs/r/10-1072-consumer-credit-directive-quick-guide, last entry 25.9.2010. Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008, on Credit Agreements for Consumers and Repealing Council Directive 87/102/EC, available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:EN:PDF>, last entry 25.9.2010.

²² Article 1 & Part III, Consumer Credit Act of 1974.

²³ R. M. Goode, *Consumer Credit Act: A Student's Guide*, London: Butterworths, 1979.

²⁴ Articles 137–139, Consumer Credit Act of 1974.

²⁵ Article 138, *ibid.*

- הוראות נוספות: החוק קובע כמה הוראות בדבר דרכי הפרסום המותרות לעוסקים במתן אשראי, הדרך לביטול הסכמי אשראי וזכויות הצדדים המתקשרים לאחר סיום ההתקשרות.

הדיון הציבורי בבריטניה בדבר מגבלות מפורשות על הריבית המרבית

לשם השלמת התמונה יצוין כי על רקע היעדרן של מגבלות מפורשות בחקיקה בנושא הריבית המרבית יש בשנים האחרונות דיון ציבורי בבריטניה בדבר הצורך בתקרות ריבית, בהשפעתן על שוק ההלוואות החוץ-בנקאיות ובצורך להגן על לווים בשוק זה.

- המתנגדים לקביעת תקרת ריבית מתבססים כאמור על תפיסות השוק החופשי ועל הצורך להימנע מהתערבות שלטונית בפעילות הכלכלית-פיננסית בשוק האשראי בבריטניה. **טענות המרכזית היא שהצגת תקרת ריבית בידי הממשל תביא להפסקת פעילות אשראי בקרב השכבות החלשות ותוביל להחרפת העוני ולפנייה לאפיקי אשראי שאינם חוקיים**: (א) **מלווים מוסדיים, כדוגמת בנקים, לא יפעלו בשווקים אלה מכיוון שגם כיום, בהיעדר מגבלת ריבית, הם אינם פועלים בהם** (בין היתר, מכיוון ששולי הרווח בשווקים אלה אינם רחבים כשווקים אחרים שבהם הם פועלים, ומכיוון שבעיות של א-סימטריה במידע והערכות סיכונים קשות יותר בשווקים אלה).²⁶ (ב) **מלווים אחרים (שאינם מוסדיים) הפועלים כיום בשווקים אלה יחדלו מפעילותם או יצמצמו אותה לנוכח מגבלות הריבית, מכיוון שהמגבלות לא יאפשרו לבטא את הסיכון האמיתי המסוים הקיים בכל הלוואה, ובכך יאבדו את הגמישות שמאפיינת את פעילותם**. חיזוק לעמדות אלה נמצא לטענתם במחקרים שערך הממשל הבריטי בשנים האחרונות שהעידו על מגמות מסוג זה (החרפת העוני, פנייה לאפיקים שאינם חוקיים ועוד) במדינות שבהן יש מגבלות ריבית.²⁷

- **המצדדים בקביעת תקרת הריבית טוענים כי הנחות היסוד של התפיסה הנוכחית מוטעות ואינן מתאימות למצב הכלכלי והתרבותי של השוק הבריטי**. לטענתם, כיום חלקים ניכרים בקרב האוכלוסייה הבריטית נזקקים להלוואות לשם קיום בסיסי ולא לשם שיפור איכות חיים או כהכרח של העולם המודרני. על כן, **מעורבות ממשלתית היא הכרחית לוויות תנאי הפעילות בשוק זה, כדי למנוע עושק של הצרכנים ובייחוד עושק של שכבות חלשות**. לטענתם, המחקרים שנערכו בנושא והעידו על צמצום פעילות בקרב שכבות חלשות והחרפת העוני אינם מבוססים דיים, ולכל הפחות אינם מפורטים במידה שמאפשרת ניתוח של תוצאותיהם. לטענתם, מחקרים אלה התמקדו אך ורק במגבלת הריבית כהסבר לעוני ולא בחנו הסברים חלופיים הנוגעים למאפיינים כלכליים אחרים המשותפים למדינות שנבדקו. מעבר לכך, לטענתם במחקרים לא הודגשה מספיק העובדה שבבריטניה עלות האשראי גבוהה באופן חריג בהשוואה למדינות אחרות (למשל, חברות הפועלות בכמה מדינות גוברות עבור אותה הלוואה בבריטניה סכומים גבוהים יותר במידה ניכרת).²⁸ לפיכך, המצדדים בקביעת תקרת ריבית טוענים כי יש לקבוע

²⁶ למשל, אי-אפשר לבחון היסטוריית אשראי של לווים, אין בטוחות מספיקות והלווים בשווקים אלה אינם בעלי חשבונות בנק.

²⁷ DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries, July 2004; Personal Finance Research Centre, Illegal Lending in the UK, 2006; Policis, Transact National Conference 2008, Interest rate ceilings and responsible lending – an international perspective, 2008.

²⁸ הדוגמאות המובאות בדוחות מציגות שיעורי ריבית המגיעים למאות אחוזי ריבית שנתית ולעתים אף ליותר מ-1,000% בחלק מסוגי ההלוואות.

מגבלת ריבית²⁹ על פעילות בשווקים שונים ובמקביל לקבוע חקיקה המחייבת גילוי מידע. מידע זה יתייחס ליישובים שבהם נותני האשראי וההלוואות זוכים לרווחים גבוהים, ובעקבותיו הם יחויבו בהשקעה כספית חוזרת בקהילות חלשות.³⁰

2.2. ארצות-הברית

בארצות-הברית הריבית המרבית מוסדרת במישור המדינתי ובמישור הפדרלי. במישור המדינתי נקבעו במישרין מגבלות על הריבית המרבית המותרת וכמו כן נקבעו סוגי הפעילות שבהם חלה מגבלה זו. לעומת זאת, במישור הפדרלי קבועות הוראות בדבר זכויות צרכנים והוראות פליליות האוסרות גביית חוב "שאינו חוקי" (Unlawful Debt), בסיס המגבלות הקבועות במישור המדינתי – כלומר, הרובד הפדרלי מבוסס בחלקו על ההוראות הקיימות ברובד המדינתי. שילוב ההסדרים האמורים מקנה מגוון זכויות צרכניות ומגביל את שיעור הריבית המרבית שאפשר לגבות.

2.2.1. הרמה הפדרלית

כאמור, ברמה הפדרלית אין הוראות המגבילות במישרין את הריבית בעסקאות של הלוואה חוץ-בנקאית. למרות זאת, בדין הפדרלי יש כמה דברי חקיקה המסדירים סוגיות בתחום זכויות הצרכנים, ובפרט לעניין המידע הניתן לצרכנים בעסקאות הלוואה. מעבר לכך, יש ברמה הפדרלית הוראות פליליות בדבר איסור גביית "ריבית נשך" – המוגדרת ריבית הגבוהה מהריבית המרבית המותרת על-פי הדין המדינתי (ראו להלן).³¹

• חקיקה צרכנית: בארצות-הברית יש ענף חקיקתי העוסק בזכויות צרכניות. בענף רחב זה יש גם כמה הוראות וחוקים הרלוונטיים לזכויות צרכנים בעסקאות הלוואה. בין היתר, החוקים הרלוונטיים לנושא זה הם אלה: חוק הרפורמה בוול-סטריט וההגנה על הצרכן³² (נחתם בחודש יולי 2010 על-ידי הנשיא אובמה), חוק ההגנה על הצרכן משנת 1968³³ (עוסק בגופים הנותנים שירותי אשראי ובתנאי פעילותם), חוק הגילוי הנאות בהלוואות (Truth in Lending)³⁴ והתקנות שהותקנו מכוחו³⁵ (לעניין הגילוי הנאות הנדרש בעסקאות הלוואה) ועוד.³⁶

בחקיקה האמורה אין מגבלות ישירות על הריבית המרבית, אולם היא קובעת את זכותו של הלווה לגילוי נאות בדבר ההתקשרות ותנאיה והרכיבים המרכזיים של הלוואה הניתנת לו. בתוך כך, מודגש במיוחד הגילוי הנאות הנדרש בדבר שיעור הריבית בהלוואה, סך התשלומים

---

²⁹ לטענת ארגון NEF הבריטי (שמצדד בהצבת מגבלות על הריבית המרבית בבריטניה), עדיף לקבוע מגבלה על העלות המשוכללת של הלוואה (TCC – Total Cost of Credit) ולא על הריבית השנתית (APR – Annual Percentage of Rate), כך שבתחשיב יובאו בחשבון גם תקופת הלוואה ומספר החוזרים בגינה ולא רק גובה הריבית השנתית.

³⁰ NEF, *Doorstep Robbery: Why the UK Needs a Fair Lending Law*, 2009, pp. 23–30.

³¹ להרחבה ראו Christopher Lewis Peterson, "Usury Law, Payday Loans, and Statutory Sleight of Hand: Salience Distortion of American Credit Pricing Limits", *Minnesota Law Review*, 92, 4 (2008).

³² The Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (Pub. L. 111–203, H.R. 4173), available at: <http://www.financialstability.gov/docs/CFPA-Act.pdf>, last entry 15.9.2010.

³³ Consumer Credit Protection Act of 1968 (16 U.S.C. § 1601).

³⁴ The Truth in Lending Act of 1968 (15 U.S.C. § 1601 et seq.).

³⁵ Regulation Z (12 CFR Part 226).

³⁶ רשימה זו אינה ממצה אלא היא מבחר של החקיקה המרכזית הרלוונטית בתחום הזכויות הצרכניות בעסקאות הלוואה בארצות-הברית.

והעמלות החלים על הלווה ועוד. ראוי לציין כי קביעת חובות אלה הביאה למעין הרמוניזציה ואחידות בהסכמי הלוואה בארצות-הברית, בלי כל קשר למדינת המוצא של הלווה והמלווה.

- **איסור פלילי בדבר גביית "חוב בלתי חוקי"**: במישור הפדרלי יש הסדרה פלילית האוסרת גביית "חוב בלתי חוקי". הסדרה זו באה לידי ביטוי בחוק למניעת פשע מאורגן וסחיטה באיומים (RICO – Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act).³⁷ חוק זה נחקק בשנות ה-70 ומטרתו למנוע פשעים כלכליים, פשיעה חמורה ופשיעה החוצה גבולות בארצות-הברית. בחוק שורה של הוראות שנועדו לחזק את רשויות אכיפת החוק בארצות-הברית ולאפשר להן להעמיד לדין פדרלי אנשים פרטיים וקבוצות.

- **איסור גביית "חוב בלתי חוקי"**:³⁸ בין העבירות הקבועות ב-RICO נקבע **איסור לנקוט פעולות הנוגעות לקבלה של כספים הנובעים, במישרין או בעקיפין, מגבייתו של "חוב בלתי חוקי" ולשליטה בכספים אלה או לשימוש בהם**. כמו כן, חלים איסורים על עבירות "לוויניות" הנוגעות לסיוע ולקשירת קשר לביצוע עבירה זו.

- **"חוב בלתי חוקי"**:³⁹ מונח זה מוגדר בהגדרה רחבה יחסית הכוללת, בין היתר, **חוב (Debt) שהריבית בגינו היא פי שניים (או יותר) מהריבית המרבית המותרת, ואשר נוצר כתוצאה מהלוואה או בקשר להלוואה**.

- **ענישה בגין גביית "חוק בלתי חוקי"**: דינו של מי שמבצע את אחת הפעולות האסורות ב-RICO (ובכלל זה גביית חוב בלתי חוקי) – מאסר של עד 20 שנה (בהתאם לחומרת העבירה); חילוט הפירות שנבעו מהפעילות האסורה; הטלת מגבלות אזרחיות האוסרות עיסוק בפעילות שבגינה הואשם המבצע.

---

³⁷ 18 U.S.C. § 1961–1968, RICO.

³⁸ 18 U.S.C. § 1962, ibid.

³⁹ המונח "חוב בלתי חוקי" מתייחס לא רק לגבייה של חוב בגין הלוואה, אלא גם לחובות אחרים הנוצרים מפעילויות אחרות המנוגדות לדין המדינתי או הפדרלי (כדוגמת הימורים), ובלשון החוק:

"unlawful debt' means a debt (A) incurred or contracted in gambling activity which was in violation of the law of the United States, a State or political subdivision thereof, or which is unenforceable under State or Federal law in whole or in part as to principal or interest because of the laws relating to usury, and (B) which was incurred in connection with the business of gambling in violation of the law of the United States, a State or political subdivision thereof, or the business of lending money or a thing of value at a rate usurious under State or Federal law, where the usurious rate is at least twice the enforceable rate" (18 U.S.C. § 1961(6), RICO).

2.2.2. הרמה המדינתית⁴⁰

בחלק זה ייסקרו הסדרים הקיימים במדינות ברחבי ארצות-הברית במטרה להציג חלק מהשיטות הננקטות בכל מדינה ומדינה.

כאמור, ההסדרה בדין המדינתי מגוונת מאוד, וננקטות דרכים שונות להתמודדות עם הגבלת הריבית בהסכמי הלוואה. בחלק מהמדינות יש מגבלות כלליות על כל עסקאות הלוואה (או עסקאות המבוססות על חוב), ובחלק מהן ההסדרה ומגבלות הריבית נוגעות באופן פרטני לעסקאות מסוגים שונים ואינן עוסקות בהסדרה של עסקאות מסוגים אחרים.

במדינות שבהן הסדרה פרטנית, הסיווג של הסכמי הלוואה וחלוקתם לקבוצות, וכתוצאה מכך הכפפתם למגבלות שונות, הם על בסיס מאפיינים שקובעת כל מדינה: סוג הלוואה (קטנה, גדולה, הלוואות לרכישת מוצרים, הלוואות גישור ועוד), שווי הלוואה, מעמדו המשפטי של הלווה (תאגיד או אדם פרטי), או מטרות הלוואה באופן כללי (הלוואות צרכניות או הלוואות מסחריות).

קליפורניה

במדינת קליפורניה ההסדרה של מגבלות הריבית קבועה בדברי חקיקה רבים.⁴¹ ההסדרה מתייחסת לסוגים רבים של הסכמי הלוואה ולהיבטים שונים של מגבלות הריבית המוטלות בהם, בהתאם לסוג הלוואה.

- סוגי הלוואות:⁴² החקיקה קובעת הוראות ומגבלות שונות אשר להלוואות משני סוגים עיקריים: (א) הלוואות צרכניות אישיות (Personal Consumer Loans), המיועדות לצרכים אישיים, משפחתיים או ביתיים, למעט הלוואות לרכישת בית (או כל הלוואה אחרת שבה הבית משמש כבטוחה); (ב) הלוואות מסחריות שאינן צרכניות (Commercial Non-Consumer Loans).
- מגבלות ריבית:⁴³ מגבלות הריבית משתנות אף הן על-פי הסוגים האמורים של הלוואות: (א) בהלוואות צרכניות אישיות הריבית המרבית השנתית (Per Annum) לא תעלה על 10%; (ב) בהלוואות מסחריות שאינן צרכניות המגבלה השנתית לא תעלה על 10% או על ריבית הניכיון (Advances to Member Banks)⁴⁴ של הבנק הפדרלי של סן-פרנציסקו בתוספת של 5%.

⁴⁰ חלק זה מבוסס, בין היתר, על המידע באתר האינטרנט: <http://www.usurylaw.com>, כניסה אחרונה: 19 ביולי 2010.

⁴¹ California Constitution article 15 – Usury, California Civil Code section 1916–1917.006; California Civil Code section 1917.610–1917.619; California Corporations code section 25110–25118; California Civil Code section 1917.060–1917.069; California Civil Code section 1917.160–1917.168; California Corporations Code section 25110–25117; California Financial Code section 22050–22064; California Government Code section 5900–5909; California Commercial Code section 9201–9208; California Financial Code section 22050–22062.

⁴² California Dept. of Justice – Office of the Attorney General, Consumers – Usury, available at: <http://ag.ca.gov/consumers/general/usury.php>, last entry 19.7.2010.

⁴³ California Constitution, article 15, available at: http://www.leginfo.ca.gov/const/article_15, last entry 19.7.2010.

⁴⁴ ריבית הניכיון היא הריבית שבה בנקים מסחריים יכולים ללוות כספים מהבנק המרכזי (ריבית זו מכונה לעתים קרובות Discount Rate).

לפי הגבוה בהם.⁴⁵ אם לא נקבעה ריבית בהסכם הלוואה, לא תעלה הריבית המרבית השנתית על 7%.⁴⁶

מגבלות אלה אינן חלות על מוסדות פיננסיים העוסקים במתן הלוואות באופן שוטף (בנקים, חברות אשראי, חברות פיננסים, משכונאים ועוד), וההגבלות עליהם, אם יש עליהם הגבלות, קבועות בחקיקה נפרדת. כמו כן, מגבלות אלו אינן חלות על עסקאות אשראי מסוג Time Payment Contracts (עסקאות שבדרך כלל קבועים בהם תשלומים באמצעות כרטיסי אשראי או עסקאות קמעונאיות בתשלומים), שאינן נחשבות בקליפורניה לעסקאות הלוואה, ועל עסקאות לרכישת מוצרים שאינם נרכשים לצרכים אישיים.⁴⁷

• הסכמי הלוואה שאינם עומדים במגבלות הריבית: על הסכמים שנקבעה בהם ריבית גבוהה מהשיעורים האמורים אפשר להכריז הסכמים לא חוקיים שאי-אפשר לאוכפם על-ידי בתי המשפט בקליפורניה, והסכומים העודפים שנגבו בגינם יושבו ללווה.

טקסס⁴⁸

בטקסס יש היסטוריה מוכרת של חקיקה בתחום מגבלות ריבית ו"ריבית נשך", אשר עברה שינויים רבים במהלך השנים ועוגנה בכמה רובדי חקיקה. כיום ההסדרה מצויה הן בחוקת טקסס – הסמכה והוראה כללית לעניין ריבית מרבית, והן בחקיקה הרגילה – הוראות פרטניות הקובעות מגבלות על-פי סוג ההלוואה.

חוקת טקסס:⁴⁹ הכלל הבסיסי בדבר ריבית מרבית קבוע בחוקת טקסס והוא מבטא את העיקרון שאי-אפשר ליצור נוסחה אחידה וכללית של "ריבית נשך" אשר תתאים לכל מקרה ומקרה. לכן, ובשל חשיבות עקרון חופש החוזים כיסוד כלכלי מרכזי, הותר למחוקק לקבוע את נקודת האיזון שבה עסקה וולנטרית הנעשית מרצון חופשי תיחשב לשימוש לרעה בחופש זה.⁵⁰

---

⁴⁵ יצוין כי הצמדת הריבית המרבית לריבית הנקבעת בידי בנק פדרלי מסוים היא חריגה מהנהוג ברוב המדינות בארצות-הברית. על-פי רוב, המדינות אינן נוהגות להצמיד את הריבית לנתונים של בנק כלשהו (למעט הבנק המרכזי), ולעתים קרובות ההצמדה נעשית לריבית הפריים.

⁴⁶ California Constitution, article 15.

⁴⁷ California Dept. of Justice – Office of the Attorney General, Consumers – Usury: "Time payment contracts (for example: retail installment contracts and revolving accounts) are not generally regarded as loans. The usury laws normally do not apply to them. There are no limits on finance charges for the purchase of personal, family and household goods or services at this time. Banks take the position that the charge for third party credit cards (Visa, MasterCard, American Express, etc.) are not subject to these limitations. In transactions for the purchase of goods or services which are not for personal, family or household purposes, there are normally no limits to finance charges except those set by the parties".

⁴⁸ חלק זה מבוסס, בין היתר, על דוח ועדת הסנאט של טקסס בנושא מגבלות ריבית בטקסס: Senate Committee on Business and Commerce, Texas Usury Laws and Credit Counseling Services, 2004, available at: <http://www.senate.state.tx.us/75r/Senate/commit/c510/Downloads/TULCCSCh2.pdf>, last entry 19.7.2010.

⁴⁹ Texas Constitution, Article 16 § 11, available at:

<http://www.statutes.legis.state.tx.us/Docs/CN/htm/CN.16.htm>, last entry 19.7.2010.

⁵⁰ Vernon's annotated Constitution of the state of Texas (1955), Volume 3, Interpretive Commentary: "The ethical nature of the concept of usury renders it impossible to formulate permanent and definite criteria of what constitutes a usurious transaction. As long as freedom of contract remains the cornerstone of economic organization it is up to the legislature to decide at what point a voluntary economic transaction constitutes an abuse of economic freedom and thus an act of usury".

לפיכך, נקבע בחוקה כי **למחוקק תהא הסמכות לקבוע הגדרות למונח "ריבית" ואת שיעור הריבית המרבית המותרת בטקסס**. עוד נקבע כי **בהיעדר קביעה מפורשת אחרת של המחוקק תהא הריבית המרבית השנתית בכל החוזים בטקסס 10%**, וריבית העולה על שיעור זה תיחשב "ריבית נשך". אם לא הוסכם על הריבית לא יעלה שיעורה השנתי על 6%.⁵¹

הקודקס הפיננסי: על-פי ההסמכה הכללית בחוקה שתוארה לעיל, נקבעה בהוראות ריבית מרבית הגבוהה (ברוב המקרים) מהריבית המרבית המותרת לפי חוקת טקסס. ההוראות נוגעות לשני סוגים של הלוואות והמגבלות בהן קבועות בהתאם לסיווג זה:

- הלוואות מסחריות: הלוואה מסחרית מיועדת לצרכים עסקיים, מסחריים, השקעה, חקלאות או מטרת אחרות דומות.⁵²

- מגבלות ריבית מרבית: ריבית שנתית מרבית בהלוואה מסחרית לא תעלה על 18%. אם בחישוב שנתי הריבית השנתית עולה על שיעור זה עקב השפעות אינפלציוניות, תיקבע ריבית שנתית מרבית של 24% אחוזים. כמו כן, בהלוואות מסחריות שסכומן 250,000 דולר (ויותר), הריבית השנתית המרבית (בחישוב הכולל השפעות אינפלציוניות) לא תעלה על 28% אחוזים.⁵³

- הלוואות מסחריות מיוחדות: בקטגוריה נפרדת זו, של הלוואות מסחריות, אפשר לעבור את מגבלות הריבית האמורות. הלוואה מסחרית מיוחדת⁵⁴ היא (א) הלוואה שסכומה עולה על 3 מיליון דולר והבטוחה המרכזית בגינה היא נכס מקרקעין; (ב) הלוואה שסכומה עולה על 250,000 דולר והבטוחה המרכזית בגינה אינה נכס מקרקעין. בהלוואות מסוג זה המלווה יכול לגבות, נוסף על הריבית השנתית המרבית, תשלומים מהכנסות הנוצרות כפירות של הלוואה.⁵⁵ מטרת מנגנון זה לעודד פעילות עסקית והשקעות, בייחוד בתקופות של אינפלציה.⁵⁶

- עונשין: מעבר לביטול ההסכם והשבת הסכומים העודפים ללווה יוטל על המלווה לשלם בגין הפרת ההוראות בדבר הריבית המרבית את הסכום הגבוה בין אלה: (א) פי שלושה הסכום הנוצר כתוצאה מגביית הריבית העודפת;⁵⁷ (ב) הסכום הנמוך בין אלה: 2,000 דולר או 20% מהקרן. כמו כן, אם הריבית שנגבתה בפועל היתה יותר מפי שניים מהריבית המרבית המותרת, ננקטת ענישה חמורה יותר.

- הלוואות צרכניות: הלוואות צרכניות הן הלוואות שאינן נכללות בהגדרה של הלוואות מסחריות (כלומר, השימוש בהן פרטי).

---

⁵¹ יצוין כי ההוראות בחוקת טקסס בנושא הריבית המרבית תוקנו פעמים רבות במהלך השנים: בשנת 1869 נאסר (במסגרת החוקה) על המחוקק לקבוע ריבית מרבית; הוראה זו בוטלה במהלך השנים ובמקומה נקבעו מגבלות ריבית, ואלו שונו ועודכנו במהלך השנים, עד אשר בשנת 1960 נקבעה ההוראה הנוכחית (בשנת 2001 היה תיקון נוסף של הוראות הסעיף – תיקון זה נועד לעדכן את לשון הסעיף אך לא גרע מההוראות המופיעות בו).

⁵² Texas Finance Code § 306.001(5).

⁵³ Ibid, § 303.009.

⁵⁴ דוח ועדת הסנאט של טקסס בנושא מגבלות ריבית בטקסס (ראו לעיל, הערה 48).

⁵⁵ Texas Finance Code § 306.101.

⁵⁶ Stephen Hackerman, "The Application of Texas Usury Laws to Equity Participation Agreements", *Texas Law Review* (1970).

⁵⁷ הריבית שנגבתה בפועל פחות הריבית המרבית המותרת.

- **מגבלות ריבית: על הלוואות צרכניות חלה מגבלת הריבית הקבועה בחוקה – ריבית שנתית מרבית של 10%.** למרות זאת, בסוגים מסוימים של עסקאות המבוססות על חוב או על הלוואות הריבית יכולה להיות גבוהה מהריבית המרבית שבחוקה.⁵⁸ כדי לגבות ריבית הגבוהה מהריבית המרבית שבחוקה על המלווה לעמוד בתנאים שקבעו הרשויות לעניין כל אחת ואחת מעסקאות החוב או ההלוואה שמותרת בהן גבייה כזאת. כמו כן, על המלווה לעמוד בתנאים נוספים בדבר חובות הגילוי וכללי הגנה על הצרכן, ובמקרים מסוימים הוא אף יידרש לקבל רשיון מיוחד לפעילותו העסקית.
- **עונשין:** מעבר לביטול ההסכם והשבת הסכומים העודפים ללווה, יוטל על המלווה לשלם בגין הפרת ההוראות סכום ששוויו פי שניים מהריבית וכן הוצאות משפט של הלווה. גם כאן, בדומה לעונשין בהלוואות מסחריות, ננקטת ענישה חמורה יותר בגין גביית ריבית הגבוהה במידה ניכרת ממוותר.

דלוואר

מדינת דלוואר אימצה מודל החל על כל סוגי ההלוואות על-פי סכומן:⁵⁹

- (א) **הלוואות שאינן מוגבלות: בהלוואות שסכומן עולה על 100,000 דולרים ושהבטוחה בגינן אינה נכס מקרקעין המשמש למגורי הלווה אין כל מגבלה על הריבית, והצדדים חופשיים לקבוע אותה כרצונם.**
  - (ב) **הלוואות אחרות: מגבלת ריבית מרבית של עד 5% מעל לריבית הניכיון של הבנק הפדרלי המרכזי (Federal Reserve) במועד ההלוואה.** מגבלה זו חלה גם אם הצדדים לא נתנו את הסכמתם המפורשת לעניין שיעור הריבית (המגבלה אינה חלה על בנקים, מוסדות פדרליים מסוימים ותאגידי אש"א).⁶⁰
- אם נקבעה בהסכם ריבית בשיעור העולה על הריבית המרבית המותרת, יהיה הלווה פטור מתשלום ההפרש (בין הריבית המותרת לזו שנקבעה בפועל). אם הלווה כבר שילם סכומים בגין הריבית העודפת יוחזרו ללווה כל התשלומים העודפים. אם התביעה להשבת הסכומים האמורים הוגשה בתוך שנה ממועד התשלום יוכל הלווה לזכות בסכום של עד פי שלושה מן הסכום שנגבה ממנו שלא כדין (הסכום שנוצר מהפרש הריביות), או ב-500 דולרים – הגבוה בהם.⁶¹ למרות זאת, תאגיד הלווה כספים מנוע מלטעון טענה בדבר גביית "ריבית נשך" בהליכים משפטיים.⁶²

⁵⁸ להלן כמה דוגמאות מדוח ועדת הסנאט של טקסס בנושא מגבלות ריבית בטקסס (ראו לעיל, הערה 48) לסוגים של הלוואות ועסקאות חוב כאלה, ולמגבלות הריבית החלות עליהן: הלוואות קטנות ללא בטוחות (Signature Loans): בהלוואות שסכומן אינו עולה על 520 דולר תהיה הריבית המרבית האפקטיבית שאפשר לגבות 240%. הלוואות לצרכים אישיים: בהלוואות שסכומן אינו עולה על 1,560 דולר לא תעלה הריבית האפקטיבית על 32%; בהלוואות שסכומן לא עולה על 13,000 דולר לא תעלה הריבית המרבית על 30%. הלוואות Payday: בהלוואות אלה, שנועדו לכסות את הוצאות הלווה עד לקבלת משכורתו הבאה (כלומר, טווח התשלום הוא של חודש ומטה), והבטוחה להן היא בדרך כלל המשכורת עצמה, הריבית המרבית היא 152%–309%, כל עוד סכומן אינו עולה על 520 דולר.

⁵⁹ Delaware Code title 6, subtitle II, chapter 23, section 2301, available at: <http://delcode.delaware.gov/title6/c023/index.shtml>, last entry 15.9.2010.

⁶⁰ Ibid, Section 2301(1): "Any lender may charge and collect from a borrower interest at any rate agreed upon in writing not in excess of 5% over the Federal Reserve discount rate including any surcharge thereon, and judgments entered after May 13, 1980, shall bear interest at the rate in the contract sued upon. Where there is no expressed contract rate, the legal rate of interest shall be 5% over the Federal Reserve discount rate including any surcharge as of the time from which interest is due; provided, that where the time from which interest is due predates April 18, 1980, the legal rate shall remain as it was at such time".

⁶¹ Ibid, section 2304.

⁶² Ibid, section 2306.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מונטנה

מונטנה אימצה מודל של קביעת מגבלות הריבית בהסכמי הלוואה על-פי זהות המלווה:

- מלווה שאינו "מלווה מבוקר":⁶³ על מלווה שאינו "מלווה מבוקר" (המוגדר להלן) חלה **מגבלת ריבית מרבית של 15%, או ריבית של 6% בתוספת ריבית הפריים של הבנקים המרכזיים בניו-יורק** (כפי שפורסמה בידי ה"וול-סטריט ג'ורנל" שלושה ימים לפני המועד הקבוע בהסכם כמועד הביצוע).⁶⁴
- "מלווה מבוקר":⁶⁵ מלווה מבוקר (Regulated Lender) הוא מוסד פיננסי או תאגיד המוכר לפי הדין של מדינת מונטנה או הדין הפדרלי, או מוסד המבוקר על-ידי הרשויות הפדרליות או הרשויות של מונטנה (הכוונה לבנקים, קרנות נאמנות, תאגידי אשראי, איגודים העוסקים בהלוואות הפועלים ברשיון ועוד).⁶⁶

אם נקבעה בהסכם ריבית הגבוהה מהריבית המרבית המותרת, יהיה בית-המשפט רשאי לבטל את ההסכם או לשנות את שיעור הריבית לשיעור המותר. אם שולמו סכומים בפועל, יוכל הלווה (או מי מטעמו) לתבוע את המלווה ולזכות בסכום של עד פי שניים מסכום הריבית, ובלבד שהתביעה מוגשת בתוך שנתיים ממועד התשלום בפועל ובתנאי שנשלחה למלווה דרישה בכתב להחזר התשלומים העודפים.⁶⁷

מיזורי

במדינת מיזורי שיעור הריבית המרבית מוצמד למדד התשואות על אגרות החוב ארוכות הטווח של ארצות-הברית:

- מגבלות ריבית: **הריבית המרבית על הלוואות היא השיעור הגבוה בין אלה: 10%, או המדד החודשי של התשואות על אגרות החוב ארוכות הטווח של ארצות-הברית** (The Monthly Index of Long Term United States Government Bond Yield) **בתוספת 3%**.⁶⁸ אם לא נקבע שיעור הריבית בהסכם, תהיה הריבית בשיעור של 9%.⁶⁹

המדד החודשי של התשואות על אגרות החוב ארוכות הטווח של ארצות הברית הוא הממוצע הרגיל (שאינו מתייחס למשקל אגרות החוב הנכללות במדד) **של התשואות על אגרות החוב הממשלתיות שמועד פירעונן עולה על עשר שנים, על בסיס מחיר הסגירה שלהן כפי שהוא מפורסם בידי הבנק המרכזי של ארצות-הברית במונחי ריבית שנתית**.⁷⁰

⁶³ Montana Code Annotated § 31-1-107(1), available at: <http://data.opi.mt.gov/bills/mca/31/1/31-1-107.htm>, last entry 19.7.2010.

⁶⁴ במועד 3 באוקטובר 2010, ובהתאם לפרסום ב"וול-סטריט ג'ורנל", ריבית הפריים בניו-יורק היתה 3.25%.

⁶⁵ Montana Code Annotated § 31-1-107(3) & 31-1-111.

⁶⁶ גם על חלק מהגופים האמורים מוטלות מגבלות ריבית (בין 10% ל-25% בחלק מבין המקרים).

⁶⁷ Montana Code Annotated § 31-1-108.

⁶⁸ Missouri Revised Statutes, Chapter 408, Legal Tender and Interest, Section 408.030, available at: <http://www.moga.mo.gov/statutes/C400-499/408000030.HTM>, last entry 15.9.2010.

⁶⁹ Ibid, Section 408.020.

⁷⁰ Ibid, Section 408.015(5): "Monthly Index of Long Term United States Government Bond Yields" shall mean the monthly unweighted average yield for all outstanding United States Treasury bonds neither due nor callable in less than ten years, based on the daily closing bid prices in the over the counter market, as

מגבלות אלה לא יחולו במקרים שלהלן: (א) הלווה הוא תאגיד, חברה בעירבון מוגבל, שותפות כללית או שותפות בעירבון מוגבל; (ב) ההלוואה היא למטרות עסקיות וסכומה עולה על 5,000 דולר; (ג) ההלוואה מיועדת לרכישת נכס מקרקעין שאינו מיועד למגורים או סכומה עולה על 5,000 דולר והבטוחה שניתנה בגינה היא נכס מקרקעין המשמש לצרכים חקלאיים; (ד) סכום ההלוואה עולה על 5,000 דולר והבטוחה היחידה שניתנה בגינה היא מניות, שטרי חוב או שטרות מסוגים אחרים.⁷¹

- **החזר סכומים עודפים בגין ריבית:** למלווה אין רשות לגבות סכומים בגין ריבית מעבר לשיעור הריבית המרבית המותרת. אם המלווה מסרב להשיב סכומים שנגבו שלא כדין לאחר קבלת הודעה בכתב מהלווה, יוכל הלווה לתבוע את המלווה ולזכות בסכום של עד פי שניים מהסכום ששילם, בתוספת הוצאות משפט, כל עוד הגיש את תביעתו בתוך חמש שנים מהודעתו בכתב למלווה.⁷²

אריזונה

במדינת אריזונה יש הסדרה דיספוזיטיבית של הסכמי הלוואה. **ברירת המחדל בהסכמי הלוואה והתחייבויות כספיות אחרות היא ריבית מרבית של עד 10%. אולם הצדדים יכולים להסכים על ריבית גבוהה יותר, כל עוד ההסכמה נעשתה בכתב ובהסכם מפורטת הריבית האחרת.**⁷³

מרילנד

במרילנד יש מגבלת ריבית כללית של 6% ומגבלה של ריבית שנתית אפקטיבית של 8% בהלוואות פרטיות. **אולם אם אין להלוואה בטוחות, הריבית המרבית לא תעלה על 24%.⁷⁴** כמו כן, אין מגבלה בהלוואה שניתנת לעסק או אם הבטוחה להלוואה היא נכס מקרקעין וההסכם נעשה בכתב וללא סנקציה בגין פירעון מוקדם של ההלוואה.

2.3. צרפת

בצרפת אין הסדרה ייחודית לתחום ההלוואות החוץ-בנקאיות. למרות זאת, בקודקס הצרכני יש כמה הוראות כלליות להגבלת הריבית המרבית המותרת בהלוואות מסוגים שונים (כולל הלוואות חוץ-בנקאיות).⁷⁵ הוראות אלו עוסקות, בין היתר, בדרישות הגילוי בהסכמים, בריבית המותרת ובסנקציות בגין גביית ריבית שאינה פרופורציונלית לעסקה. להלן ההוראות המרכזיות:

- **חובת גילוי:** על-פי הקודקס הצרכני, על ההסכמים לכלול פירוט מלא של הסכומים וההוצאות שבגינם נדרש תשלום מהצרכן, ובכלל זה פירוט של שיעורי הריבית השנתית והריבית

---

determined by the Board of Governors of the Federal Reserve System, published in the Federal Reserve Bulletin, and expressed in terms of percent per annum".

⁷¹ Ibid, Section 408.035.

⁷² Ibid, Section 408.150.

⁷³ Arizona Revised Statutes, title 44, Chapter 9, Article 1, Section 44-1201, available at: <http://www.azleg.state.az.us/ars/44/01201.htm>, last entry 15.9.2010.

⁷⁴ Maryland Code § 12-101, 12-102, available at: <http://law.justia.com/maryland/codes/gcl.html>, last entry 15.9.2010.

⁷⁵ French Consumer Code, available at: <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=61>, last entry 15.7.2010. Delphine Caramalli & Eric Cafritz, "How French usury law is stifling the bond market", *International Financial Law Review*, 10–12 (vol. XXI, No. 2) (February 2002).

האפקטיביות. דגש מיוחד מושם בחקיקה בדרישה להציג את הריבית השנתית (על רכיביה, כולל עמלות ביטול החוזה ותשלומים אחרים⁷⁶), ועליה להיכלל בכל המסמכים הנוגעים להלוואות. המפר הוראה זו דינו קנס של עד 4,500 אירו.⁷⁷

- **החזר סכומים בגין גביית "ריבית נשך"**: בחוזים שקבועה בהם "ריבית נשך" (להגדרה זו על-פי המודל בצרפת ראו להלן) תבוטל הריבית הקבועה בהסכם, ובמקומה תיגבה ריבית בשיעור הממוצע או בשיעור שיקבע בית-המשפט. אם למרות הוראות החוק היתה גבייה בפועל של סכומים בגין ריבית חריגה, יוחזרו ללווה הסכומים העודפים שנגבו ללווה.⁷⁸

- **"ריבית נשך": ריבית שנתית (במונחי ההלוואה במועד נתינתה) הגבוהה בשליש מממוצע הריביות הניתן בידי מוסדות אשראי ברבעון הקודם בעסקאות דומות שבהן גורמי הסיכון דומים אף הם.**⁷⁹ ממוצעי הריבית מתפרסמים בכל רבעון באתר האינטרנט של הבנק המרכזי של צרפת (Banque de France) ובעיתון הרשמי של צרפת.⁸⁰ חישוב הממוצעים נעשה אף הוא בידי הבנק המרכזי, בהתבסס על נתונים המתקבלים ממוסדות אשראי ומגופים פיננסיים אחרים.⁸¹
פרסומי הבנק המרכזי מציגים את תקרות הריבית בשני סוגים עיקריים של הלוואות:⁸² (א) הלוואות קטנות שסכומן לא עולה על 1,500 אירו; (ב) הלוואות גדולות שסכומן עולה על 1,500 אירו.⁸³ בשנת 2009, תקרת הריבית השנתית בהלוואות קטנות היתה 20%–25%, ובהלוואות גדולות – 7%–8%.⁸⁴

הסמכות לקבוע אם ריבית מסוימת היא "ריבית נשך" מסורה בידי בתי-המשפט, ובסמכותם גם להפנות את התיק לפאנל מקצועי לשם קבלת חוות-דעת בדבר שיעור הריבית וסוג העסקה.⁸⁵ הוראות הסעיף אינן חלות על הלוואות הניתנות לפרט במסגרת פעילותו במשלח יד,

---

⁷⁶ DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries, July 2004, p. 7.

⁷⁷ Articles L313-1, L313-2, French Consumer Code.

⁷⁸ Article L313-4, *ibid.*

⁷⁹ Article L313-3, *ibid.*: "Any contractual loan granted at an annual percentage rate which, at the time of its granting, is more than one third higher than the average percentage rate applied by the credit institutions during the previous quarter for loans of the same type presenting a similar risk factor, as defined by the administrative authority after consulting the Conseil national du crédit, constitutes a usurious loan. Loans granted in connection with hire-purchase agreements are, for application of the present section, treated as contractual loans and considered to be usurious in the same way as cash loans having the same object. The procedures for calculating and publishing the average percentage rates referred to in the first paragraph are determined by the regulations".

⁸⁰ ההסמכות לחישוב שיעורי הריביות הממוצעות ותקרות הריבית בצרפת קבועות בתקנות שהותקנו בנושא זה, אולם פניותינו למשרד המשפטים בצרפת בבקשה לקבל מידע נוסף בנושא זה, ובפרט בעניין התקנות האמורות, לא נענו.

⁸¹ Banque de France, Les seuils de l'usure 2010, available at:

<http://www.banque-france.fr/fr/statistiques/taux/usure.htm>, last entry 15.7.2010.

⁸² *Ibid.*, and DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries, July 2004.

⁸³ שיעור הריבית בהלוואות גדולות אף הוא לשני סוגים: (א) שיעור המתייחס להלוואות בתשלומים, הלוואות הדירות ומשיכות יתר; (ב) שיעור המתייחס להלוואות לצרכים פרטיים או הלוואות גדולות אחרות שאינן מהסוג הראשון.

⁸⁴ NEF, Doorstep Robbery: Why the UK Needs a Fair Lending Law, 2009, available at:

http://www.neweconomics.org/sites/neweconomics.org/files/Doorstep_Robbery.pdf, last entry 15.7.2010.

⁸⁵ Article L313-6, French Consumer Code.

או לתאגידי המבקשים את ההלוואה במסגרת פעילות מסחרית, תעשייתית, חקלאית או פעילות אחרת שאינה מסחרית.⁸⁶

- **עונשין:** עונשו של גורם אשר (א) גבה "ריבית נשך" בהלוואה, או (ב) תרם ביודעין לקביעתה של "ריבית נשך" בהסכם הלוואה, או (ג) קבע הסכם כלשהו שעלול להוביל לגבייתה של "ריבית נשך", יהיה עד שנתיים מאסר ו/או קנס שלא יעלה על 45,000 אירו. כמו כן, רשאי בית-המשפט להורות על פרסום החלטתו במלואה בעיתונות, על חשבונו של המורשע, ואף על סגירה זמנית או מלאה של התאגיד שנתן את ההלוואה ב"ריבית נשך".⁸⁷

2.4. גרמניה⁸⁸

במקרים רבים בתחום המסחרי נקודת המוצא של המחוקק בגרמניה היתה הסתמכות על רגולציה עצמית של השוק.⁸⁹ לפיכך, בגרמניה אין חקיקה העוסקת במיוחד בחוזה הלוואה בין פרטים אלא הסדרה כללית, המתמקדת בחובות המוטלות על הצדדים ובעיקרן חובות הגילוי, וכן בדרכי סיום ההתקשרות החוזית.⁹⁰

- **חובת גילוי שיעור הריבית:** חובת הגילוי של שיעורי ריבית שנתית וריבית פיגורים חלה אך ורק על חוזה הלוואה בין צרכנים לנושים עסקיים (business creditors). נושה עסקי על-פי החוק בגרמניה הוא אדם פרטי או ישות משפטית אשר במהלך ההתקשרות עמם פועלים לפי משלח ידם (כלומר, גם נושים שמשלח ידם במתן הלוואות).⁹¹ חובות הגילוי רחבות יחסית, ובין היתר נדרש גילוי מלא של הריבית השנתית האפקטיבית (שנכללות בה כל ההוצאות המוטלות על הלווה אשר הן בגדר חובה, כדוגמת הוצאות ביטוח או הוצאות אחרות המחויבות בסוגי הלוואה מסוימים).⁹²
- **הגבלת ריבית:** כאמור, אין בגרמניה חוק המגביל את שיעור הריבית המרבית המותרת, אולם יש הוראות כלליות שאפשר להחילן כדי להגביל את הריבית ולבטל הסכמים שנקבעה בהם ריבית גבוהה באופן קיצוני.

סעיף 138 לקודקס האזרחי בגרמניה מתיר את ביטולם של הסכמים הנוגדים את תקנת הציבור, ובכלל זה הסכמים שנקבעה בהם "ריבית נשך".⁹³ כמו כן, בסעיף זה קבועה הוראה השוללת

⁸⁶ Article L313-3, *ibid.*

⁸⁷ Article L313-5, *ibid.*

⁸⁸ מר הולגר שיפס, הלשכה המשפטית במשרד המשפטים בגרמניה, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מכתב מיום 6 באוגוסט 2010 (להלן: **מכתב שיפס**).

⁸⁹ יצוין כי נקודת מוצא זו בגרמניה השתנתה מעט בשנים האחרונות בכל הנוגע למגזר הפיננסי, *DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries*, July 2004, p. 8.

⁹⁰ מכתב שיפס (לעיל, הערה 88).

⁹¹ Section 14, German Civil code (BGB).

⁹² *DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries*, July 2004, p. 8.

⁹³ Section 138, German Civil Code (BGB) - Legal transaction contrary to public policy; usury: "(1) A legal transaction which is contrary to public policy is void. (2) In particular, a legal transaction is void by which a person, by exploiting the predicament, inexperience, lack of sound judgement or considerable weakness of will of another, causes himself or a third party, in exchange for an act of performance, to be promised or granted pecuniary advantages which are clearly disproportionate to the performance".

את תקפותם של הסכמים שבהם אחד הצדדים ניצל חוסר ניסיון, היעדר שיקול דעת או חולשה ניכרת אחרת של צד אחר לעסקה כדי להשיג יתרונות כספיים שאינם פרופורציונליים לעסקה.

לדברי נציגי משרד המשפטים בגרמניה, הניסוח הכללי של הוראות אלה נועד לאפשר לבתי- המשפט בגרמניה שיקול דעת רחב בסוגיות חוזיות, בהתאם לנסיבות של כל מקרה ומקרה. שיקול הדעת חל גם על קביעת הריבית בהסכם באופן שייחשב לסביר.⁹⁴ חרף זאת, ולמרות שיקול הדעת הנרחב המותאם לכל מקרה ומקרה, בית-המשפט הפדרלי לצדק קבע במעין כלל-אצבע כי ריבית ששיעורה יותר מפי שניים מהשיעור המקובל בעסקאות הלוואה תיחשב ריבית נשך.⁹⁵

לדברי נציגי משרד המשפטים בגרמניה, על-פי המצב הפיננסי כיום, הסכמי הלוואה חוץ-בנקאיים שקבועה בהם ריבית של 12% ייחשבו ככל הנראה בטלים, שכן הם סותרים את תקנת הציבור וההוראה בדבר ריבית נשך.⁹⁶

---

⁹⁴ מכתב שיפס (לעיל, הערה 88).

⁹⁵ DTI, The Effect of Interest Rate Controls in Other Countries, July 2004, p. 7.

⁹⁶ מכתב שיפס (לעיל, הערה 88).

